

Vlaanderen
is diervriendelijk

Huisdierwijzer kip

▲ Gallus gallus domesticus

DEPARTEMENT
OMGEVING

vlaanderen.be/huisdierinfo

////////////////////////////////////

HUISDIERWIJZER: KIP

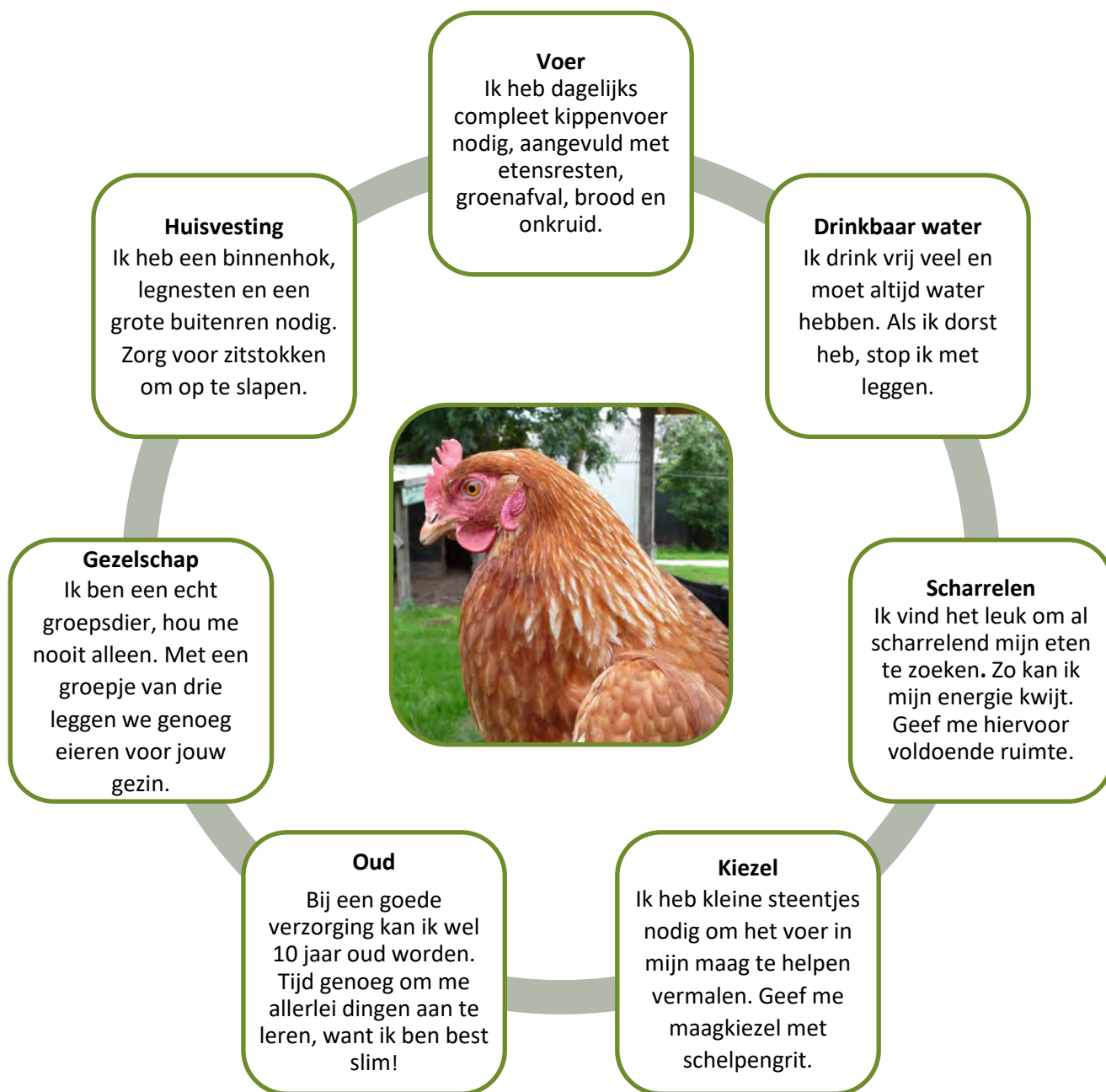
Gallus gallus domesticus

////////////////////////////////////

INHOUD

1	Overzicht	3
2	Natuurlijk gedrag en behoeften	4
3	Huisvesting en verzorging	4
3.1	Huisvesting	4
3.1.1	Gezelschap	4
3.1.2	Hok & ren	5
3.1.3	Verrijking	6
3.2	Voeding	6
3.3	Verzorging	7
4	Gedrag en omgang met het dier	7
5	Gezondheid	8
5.1	Voortplanting en bijhorend gedrag	8
5.2	Meest voorkomende gezondheidsproblemen	9
6	Aankoop of adoptie.....	10
7	Kosten	11

1 OVERZICHT

2 NATUURLIJK GEDRAG EN BEHOEFTE

De kip stamt af van boshoenders uit Zuidoost-Azië. Deze boshoenders leven in het struikgewas en het kreupelhout van dichte bossen. 's Nachts slapen ze in de bomen voor de veiligheid. Tijdens het broedseizoen vormen ze kleine familiegroepen van een haan met een aantal hennen en hun kuikens. Buiten het broedseizoen troepen ze samen in grotere groepen. Hun voedsel bestaat hoofdzakelijk uit insecten, wormen, slakken, bessen, zaden, granen en groene delen van planten.

De vroegste bewijzen van domesticatie van deze boshoenders tot de kip dateren van 8000 jaar geleden. Oorspronkelijk werd de kip waarschijnlijk niet gehouden voor de eieren, maar voor rituele doeleinden en voor hanengevechten. Na de domesticatie in Zuidoost-Azië geraakte de kip al snel over de hele wereld verspreid en ontstonden tal van variëteiten die geschikt waren voor verschillende doeleinden. Vandaag bestaan er meer dan 500 verschillende kippenrassen.

De meeste kippenrassen gelijken qua gedrag nog sterk op hun voorouders. Ze hebben een grote behoefte om te scharrelen en slapen graag op een hogere plek zoals een zitstok. Enkel op het vlak van voortplanting hebben er door menselijke selectie grote veranderingen plaatsgevonden. Veel moderne legrassen worden nauwelijks meer broeds en leggen het hele jaar door eieren. De behoefte om een geschikte legplaats te zoeken en een nest te vormen is echter gebleven.

Indeling in het dierenrijk

Rijk	<i>Animalia</i> (Dieren)
Stam	<i>Chordata</i> (Chordadieren)
Klasse	<i>Aves</i> (Vogels)
Orde	<i>Galliformes</i> (Hoenders)
Familie	<i>Phasianidae</i> (Fazantachtigen)
Geslacht	<i>Gallus</i> (Kamhoenders)
Soort	<i>Gallus gallus domesticus</i> (Huishoen)

3 HUISVESTING EN VERZORGING

3.1 HUISVESTING

3.1.1 Gezelschap

Kippen zijn sociale dieren die je nooit alleen mag houden. Ze herkennen andere kippen en gedragen zich anders tegen de verschillende leden van hun groep. Voor een gemiddeld gezin zijn drie kippen ideaal. Een groep kippen wordt ook wel een 'toom' genoemd.

Kippen hebben onderling een welbepaalde rangorde, de zogenaamde pikorde. De kip die het hoogst in rang staat, is de baas en mag alle

Als je nieuwe kippen aan een bestaande groep toevoegt, dan is het normaal dat er enkele uren tot dagen gevochten wordt. De kippen moeten een nieuwe pikorde vastleggen. Door nieuwe kippen 's nachts bij in het binnenhok te plaatsen, kan je de agressie beperken. Ze worden dan 's morgens samen wakker met de al aanwezige kippen. Hou in het begin de kippen goed in de gaten en grijp in als er gewonden vallen. Zet dan de gewonde kippen even in een met draad afgeschermd stuk van de ren, zodat ze kunnen herstellen, maar toch het contact met de groep niet verliezen.

Kippen hebben een beschut binnenhok, legnesten en een buitenren nodig.

Maak de ingang van het binnenhok minstens 25 cm breed en 30 cm hoog. Voorzie eventueel een deurtje om de ingang af te sluiten. Dit kan handig zijn als je de kippen binnen wil houden en beschermt hen 's nachts tegen roofdieren zoals vossen en marters. Er bestaan ook automatische schuifdeuren met een lichtsensoren die dicht gaan als het donker wordt en terug open bij het ochtendgloren. De kippen kunnen via een loopplank naar de ingang van het hok. Zorg ervoor dat de kippen voldoende grip hebben op de loopplank door dwarslatjes aan te brengen.

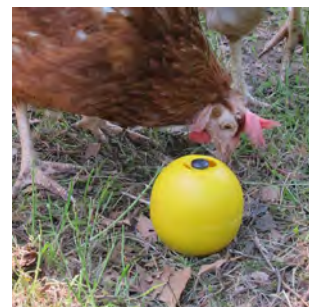
Zowel in het binnenhok als in de ren buiten moeten verhoogde zitplaatsen aanwezig zijn. Reken voor het binnenhok op 1 meter zitstok per vier kippen. Overdag gebruiken de kippen de zitplaatsen buiten om een overzicht op de omgeving te houden. Kippen die laag in de pikorde staan, gebruiken ze ook om te vluchten voor dominantere dieren. 's Nachts worden de zitplaatsen in het binnenhok gebruikt om op te slapen. De meeste kippen gebruiken graag zitstokken van zo'n 3 à 4 cm doorsnede op ongeveer een halve meter van de grond en minstens 35 cm van de wand.

Reken voor de buitenren op minimaal 2 maar liever 5 m² per kip. De omheining moet 1,5 m hoog zijn voor zware en rustige rassen en 2 m hoog voor lichtere en actievere rassen. Het is handig om voor jezelf een poort te voorzien zodat je gemakkelijk in en uit de ren kunt. Graaf de draad in in de grond zodat de kippen niet kunnen ontsnappen. In een streek waar vossen op de loer liggen, kan je de ren beveiligen door de draad bovenaan schuin naar buiten om te plooiën in een hoek van 30° en door rondom de ren aan de buitenkant een verharding van zo'n 40 cm te voorzien, bijvoorbeeld een strook tegels. Zo zal de vos niet over de draad kunnen klimmen of er onderdoor graven.

Richt de ren in met beplanting die schaduw biedt en een zonnig gedeelte voor zonnebaden. Kippen hebben zon nodig voor de aanmaak van vitamine D. Als ze de kans hebben, nemen kippen bijna dagelijks stofbaden om hun veren te onderhouden en parasieten te verwijderen. Als de buitenren een zanderige bodem heeft, dan graven de kippen zelf een ondiepe kuil voor dit doel. Is de bodem te hard of niet zanderig genoeg, leg dan zelf een zanderig gedeelte aan om stofbaden mogelijk te maken.

3.1.3 Verrijking

Je kan je kippen op een leuke manier bezig houden en verveling tegengaan door aan voedselverrijking te doen. Kippen hebben namelijk een grote behoefte om te kunnen werken voor hun voer. Zelfs wanneer ze hun voer gewoon uit een bak kunnen pikken, zullen ze toch rondscharrelen en met hun poten over de grond krabben om naar voedsel te zoeken. Je kan tegemoet komen aan deze behoefte door het voer te mengen door stro, zagemeeel of zand en het op de grond aan te bieden. Er bestaan ook speciale voerballen voor kippen, waar ze mee moeten rollen om de granen er uit te laten vallen.

3.2 VOEDING

Kippen zijn alleseters. Geef ze als basisvoeding een graanmengeling en/of legkorrel voor kippen (reken op ongeveer 65 g per kip per dag) en vul dit aan met etensresten, groenten- en fruitafval, grasmaaisel en onkruid.

Om hun voer goed te kunnen verteren, pikken kippen kleine steentjes op. Die helpen in de maag het voedsel te vermalen. In sommige voeders is al maagkiezel toegevoegd. Is dit niet het geval, biedt dit dan apart aan. In de handel kan je vaak een mengeling van maagkiezel en schelpengrit kopen. Het schelpengrit voorziet de kip van extra calcium voor de aanmaak van de eierschalen.

Wat voer je een kip?

Dagelijks voer	Met mate voeren	Niet voeren
Compleet kippenvoer (zadenmengeling of legkorrel)	Rauwe aardappelschillen	Uien schillen
Schelpengrit, maagkiezel	Gemaaid gras	Prei
Pitten van tomaten, courgettes, pompoenen en meloenen		Schillen van bananen, kiwi en citrusvruchten
Oudbakken brood		Beschimmelde etenswaren
Afval van groenten en fruit		Groene aardappeldelen
Etensresten		Beenderen
Onkruid		Vette, pikante of zoute etensresten
Gekookte aardappelen, rijst, pasta, granen en peulvruchten		Vlees, vis, charcuterie en kaas (kippen lusten dit graag, maar dit is wettelijk niet toegestaan om ziekteoverdracht te voorkomen)

Kippen drinken vrij veel, tot wel 250 ml per dag, en moeten altijd water ter beschikking hebben. Een dag zonder water kan ervoor zorgen dat de kip een tijd stopt met leggen. Ververs het water in de zomer dagelijks en plaats het in de schaduw om algengroei te voorkomen.

3.3 VERZORGING

Kippen zijn gemakkelijke dieren, maar hebben wel wat verzorging nodig. Een weekend weg is te overbruggen met een automatische voerbak en een volle drinkemmer, maar voor langere periodes van afwezigheid moet er iemand de kippen komen verzorgen.

Zorg ervoor dat de kippen steeds drinkbaar water hebben. Let in de winter op dat het water niet bevriest: vervang het om de paar uren of zorg voor een warmtebron. In de handel kan je drinkbakverwarmers op elektriciteit kopen, die je in het water of onder de bak plaatst, maar ook plastic schijven die je kan opwarmen in de microgolfoven. Voeg nooit zout en liever ook geen suiker toe aan het water.

Sommige kippen houden niet van sneeuw en weigeren dan het hok te verlaten. Let hier op zodat deze kippen toch voldoende water en voer krijgen.

Dagelijks

- Verwijder bederfbare voederresten
- Voer de kippen
- Controleer of er nog voldoende water is en ververs het eventueel
- Raap de eieren. Hoe langer deze blijven liggen, hoe groter de kans dat de kippen ze aanpikken
- Controleer of de kippen zich normaal gedragen en er gezond uitzien

Minstens één maal per week

- Maak het binnenhok proper en ververs de vuile bodembedekking, met name onder de zitstokken
- Was de drinkemmer uit met zuiver water
- Vul grit en maagkiesel bij
- Controleer de lengte van de nagels en check tussen de veren op parasieten

Een aantal keer per jaar

- Vervang het nestmateriaal
- Was de voerbak uit
- Behandel het hok tegen parasieten zoals rode vogelmijt

4 GEDRAG EN OMGANG MET HET DIER

Overdag zullen kippen gemiddeld zo'n 40% van de tijd bezig zijn met scharrelen. Het is belangrijk dat ze hiertoe de kans krijgen om verenpikken te voorkomen. Voorzie dus genoeg buitenruimte voor de kippen. Als je tuin veilig omheind is, dan kan je de kippen ook af en toe los laten. Ze zullen dan helpen om schadelijke dieren zoals slakken op te ruimen. Denk er wel aan dat ze ook van de sierplanten kunnen eten en in bloemperken kunnen graven.

Om te voorkomen dat de kippen over de omheining heen vliegen, kan je de veren van één vleugel inkorten, het zogenaamde '[kortwieken](#)'. Je knipt dan een stuk of tien van de grote slagpennen af tot de helft. Dit moet jaarlijks gebeuren na de rui, wanneer de veren volledig terug aangegroeid zijn. De rui valt meestal in de nazomer of vroege herfst. De kippen verliezen dan oude pluimen en krijgen er nieuwe voor in de plaats. Dit

duurt een aantal weken en gedurende deze periode leggen de kippen geen eieren. De rui vraagt veel energie, dus goede voeding is dan extra belangrijk.

Kippen kunnen erg tam worden en zijn dan graag in de buurt van hun eigenaar. Bouw een goede band op met je kippen om de verzorging te vergemakkelijken. Zo kan je hen bijvoorbeeld leren om in een transportmand te gaan, hun bek open te doen of hun vleugels te spreiden. Dit kan handig zijn bij een bezoek aan de dierenarts of bij het kortwieken.

Het houden van kippen is erg leuk, maar er zitten ook negatieve kanten aan. Hanen kunnen door hun gekraai voor overlast in de buurt zorgen. Kippen woelen de bodem om en eten graag planten. Waar kippen zitten, zal er al snel geen gras meer te bekennen zijn. Een goed onderhoud van het hok is nodig om geuroverlast door de uitwerpselen en etensresten te vermijden. Hou er ook rekening mee dat het kippenvoer andere dieren zoals muizen, ratten en wilde vogels zal aantrekken.

5 GEZONDHEID

5.1 VOORTPLANTING EN BIJHOREND GEDRAG

Bij volwassen dieren is het verschil tussen een hen en een haan duidelijk te zien aan het verenkleed en de staartlengte. Bij kuikens is het lastig en echt specialistenwerk. Afhankelijk van het ras, is het geslacht van de kuikens te herkennen aan de kleur, aftekeningen, ontwikkeling van het verenkleed en gedrag. Op latere leeftijd vallen bij hanen de grotere lellen en kammen op.

De leg wordt beïnvloed door het aantal uren daglicht, de temperatuur, de rui, de beschikbaarheid van water en voer en eventueel stress. De aanwezigheid van een haan heeft geen invloed op de productie van eieren. Hoe ouder de kip, hoe minder eieren ze legt: kippen van vier à vijf jaar leggen nog half zoveel eieren als in hun eerste levensjaar. Eieren kunnen veel verschillende kleuren hebben, gaande van donker chocoladebruin naar lichtbruin, wit en zelfs groenachtig blauw. Dit heeft geen invloed op de smaak of de kwaliteit. Je kan eieren zo'n zes weken bewaren op een koele plek tussen de 7 en 13 °C.

Ongeveer een uur voor een hen een ei moet leggen, wordt ze rusteloos en onderzoekt ze verschillende potentiële nestplaatsen. Een beschutte plaats met strochtig nestmateriaal heeft de voorkeur. Wanneer de hen een plaats gekozen heeft, begint ze het nest in orde te brengen. Ze draait rond en krabt in het nestmateriaal om het een ronde vorm te geven en verzamelt nestmateriaal zoals stro en bladeren die ze rond zich neerlegt. Het is voor kippen belangrijk dat ze een nest kunnen bouwen. Ze blijven dit gedrag ook vertonen wanneer een kant-en-klaar nest wordt aangeboden. Gemiddeld zit een hen zo'n 25 à 40 minuten op het nest voordat het ei is gelegd.

Eens kippen een geschikte nestplaats hebben gevonden en er een aantal eieren hebben gelegd, blijven ze vaak naar deze plaats terug gaan. Dit gedrag is een overblijfsel van hun oorspronkelijk voortplantingsgedrag, waarbij ze elke dag op dezelfde plaats een ei legden en pas gingen broeden als het legsel compleet was. Daarom kan een kunstei in het legnest helpen om de kippen te overtuigen daar te gaan leggen. Sommige hennen verkiezen ook nesten waar al een andere kip op zit. Toch is het nodig om meerdere geschikte nestplaatsen aan te bieden, om te voorkomen dat de kippen met elkaar moeten concurreren en elkaar verwonden.

Wanneer hennen samen met een haan gehouden worden, dan kunnen ze bevruchte eieren leggen. De moderne rassen legkippen worden bijna nooit meer broeds, ze zullen dus niet op de eieren blijven zitten om ze uit te broeden. Andere rassen staan er net weer om bekend om vaak broeds te worden en goede moeders te zijn. De eieren kunnen ook uitgebroed worden in een broedmachine. Wil je graag zelf fokken met je kippen, vraag dan advies aan een specialist. Bedenk wel dat ongeveer de helft van de kuikens haantjes zullen zijn, waar weinig vraag naar is.

Als een kip broeds is, dan blijft ze op het nest zitten en zal ze 's avonds niet op stok gaan. Om de broedsheid te onderbreken, kan je de hen 's avonds terug op stok bij de andere kippen zetten. Vaak is de broedsheid dan de volgende dag al over.

5.2 MEEST VOORKOMENDE GEZONDHEIDSPROBLEMEN

Kippen worden gemiddeld 10 jaar oud, maar uitzonderingen van 15 jaar en ouder zijn bekend. Gezonde kippen zijn levendig, hebben felgekleurde (meestal rode) kam en lellen en een mooi aansluitend verenkleed. Een kip die minder actief is dan normaal, de pluimen opzet, de staart laat hangen of ineengedoken zit, voelt zich niet goed. Neem bij ziekte contact op met een gespecialiseerde dierenarts.

De meest voorkomende gezondheidsproblemen bij kippen zijn:

- **Kalkpoten**
Symptomen: openstaande schubben op de poten, ruwe en verdikte poten, jeuk.
Kalkpootmijten zijn kleine mijten die zich ophouden onder de pootschubben. Smeer de poten enkele keren in met vaseline, zo verstikken de mijten.
- **Rode vogelmijt**
Symptomen: bloedarmoede, algemene zwakte.
Rode vogelmijten zijn kleine ronde mijten die zich schuilhouden in spleten en kieren van het hok. 's Nachts komen ze tevoorschijn en zuigen ze bloed bij de kippen. Controleer het hok geregeld en behandel het indien nodig met geschikte insecticiden.
- **Vederluizen**
Symptomen: bij lichte besmettingen geen, in zware gevallen jeuk, kaalheid, slechte vederkwaliteit.
Vederluizen zijn bruine insecten van ongeveer 1 tot 3 mm groot die op de huid en veren rondkruipen. Ze verzamelen vooral rond de kop, onder de vleugels en rond de cloaca. Merk je vederluizen op, behandel ze dan met een aangepast insecticide voor kippen, bijvoorbeeld op basis van pyrethrum.
- **Wormen**
Symptomen: vermagering, algehele slechte conditie, waterige of gele mest.
Hou preventief het hok en de ren goed schoon. De dierenarts heeft speciale ontwormingsmiddelen voor vogels.
- **Coccidiose**
Symptomen: slome indruk, bol zitten, vermageren, diarree in een later stadium met bloed er bij
Coccidiose komt redelijk veel voor. Vooral kuikens zijn er gevoelig aan, zeker als het warm en vochtig is. Coccidiose wordt veroorzaakt door eencellige parasieten die de darmwand beschadigen. Het is erg besmettelijk via de ontlasting. De dierenarts kan geschikte medicijnen voorschrijven.
- **Snot**
Symptomen: kuchen, snotteren, rochelen, waterige ogen, moeilijke ademhaling, vermagering, lage eiproductie.
Een bacterie in de luchtwegen zorgt voor ontstekingen. De bacterie kan via andere kippen of wilde vogels worden doorgegeven. De dierenarts kan geschikte medicijnen voorschrijven om de ziekte te genezen.

- **Pokken**

Symptomen: wratachtige zwellingen aan de kop en snavel of geel gekleurde aanslag in de keel.

De pokken worden veroorzaakt door een virus. Er kunnen zweren op de naakte huid van de kop ontstaan, maar ook een dikke gele aanslag in de luchtwegen en ogen, dit wordt dan difterie genoemd. De dierenarts kan een behandelplan opstellen. Het is ook mogelijk in te enten tegen het pokkenvirus.

- **Legnood**

Symptomen: de kip zit voortdurend op het nest te persen, loopt al waggelend, drinkt en eet nauwelijks en produceert zeer waterige of geen ontlasting.

Bij legnood is er een ei aanwezig, maar kan de kip dit niet leggen. Indien deze situatie te lang duurt, kan de kip overlijden. Neem steeds contact op met een dierenarts. Een evenwichtige voeding en voldoende calcium is belangrijk om legnood te voorkomen.

Kip aangetast door pokken.

6 AANKOOP OF ADOPTIE

Kippen zijn interessante en gemakkelijk te houden dieren. Bovendien verwerken ze afval en leveren ze eieren op. Je moet ze echter dagelijks verzorgen en ze nemen een groot stuk van de tuin in beslag. Denk daarom goed na voordat je besluit om kippen te gaan houden:

- Kan je gedurende de komende 10 jaar voor de kippen zorgen?
- Is het in jouw wijk toegelaten om kippen te houden?
- Heb je voldoende ruimte voor een groepje kippen?
- Heb je de tijd om de kippen te verzorgen en de eieren te rapen?
- Is er iemand die de vogels kan verzorgen als je op vakantie gaat?
- Heb je ongeveer 1,5 euro per maand per kip over voor de voeding en verzorging?
- Als je een haan overweegt, heb je dit dan afgestemd met de burens?

Kippen bestaan in veel maten, kleuren en temperamenten. Er zijn rassen die vooral geschikt zijn om veel eieren te leggen en andere worden vooral gehouden voor het vlees of voor de sierwaarde. Naast echte raskippen worden er ook veel kruisingen gekweekt, de hybriden. Deze hybriden geven een veel grotere opbrengst van eieren of vlees dan de zuivere rassen en worden daarom veel in de industrie gebruikt. Ook de meeste legkippen die je in de dierenwinkel kan kopen, zijn hybriden. Ze leven doorgaans echter minder lang en zijn minder sterk dan de zuivere raskippen. Bepaal dus voor je kippen koopt wat je juist verwacht: wil je eieren, kippen om op te eten of een mooi toom om wat leven in de tuin te brengen? En wil je levendige kippen die een hoge omheining nodig hebben, of liever een rustiger ras dat nauwelijks vliegt? Kies op basis hiervan het ras dat bij jouw wensen past. Meer informatie over de verschillende rassen en waar je ze kan kopen, kan je hier vinden:

- [Vereniging ter promotie van Belgische Neerhofdieren](#)
- [Vlaams Interprovinciaal Verbond van Fokkers van Neerhofdieren](#)
- [Stichting Levend Erfgoed](#)

Koop legkippen best in het voorjaar, als ze ongeveer 18 weken oud zijn. Ze zijn dan bijna rijp om te gaan leggen. Je kan ook een tweede leven geven aan kippen die in de industrie als legkip hebben gediend. Deze kippen worden standaard vervangen door jongere kippen als ze ongeveer anderhalf jaar oud zijn. Ze worden dan normaal geslacht om als soepkip te dienen, maar er zijn organisaties die deze kippen opkopen en voor

adoptie beschikbaar stellen. Na een herstelperiode en gewenning aan het buitenleven, kunnen deze kippen nog jarenlang eieren leggen. Ze zijn vaak verrassend tam en aanhankelijk.

Als je kippen koopt bij een professionele handelaar, dan zijn deze normaal gezien ingeënt tegen pseudo-vogelpest. Ook hobbyfokkers enten hun kippen soms in, vraag dit na. Wees kritisch en durf vragen te stellen. Als koper ben je verantwoordelijk voor een goede keuze. Koop geen zwakke of zieke dieren, zo hou je foutieve handel in stand. Let goed op of de dieren geen verwondingen of vervormingen hebben. Als je verwaarloosde dieren opmerkt, dan kan je dit melden bij de Dienst Dierenwelzijn [Meldpunt verwaarloosde en mishandelde dieren](#).

Om de kippen te vervoeren, kan je een speciaal kippenkrat gebruiken of een stevige kartonnen doos met luchtgaten. Zo kunnen de kippen veilig en rustig vervoerd worden. Zet de doos goed vast in de auto, zodat deze niet aan het schuiven gaat. Kippen geraken snel oververhit. Transporteer ze dus niet op warme dagen en zorg voor voldoende ventilatie.

Richt het hok en de ren in voordat je de kippen koopt. Zet de kippen bij aankomst in het binnenhok en laat hen zelf de weg naar buiten ontdekken. Geef in het begin hetzelfde voer als de vorige eigenaar en wen ze geleidelijk aan nieuw voer.

7 KOSTEN

Kippen kosten afhankelijk van de soort 5 tot 50 euro per stuk. Een hok voor enkele kippen betaal je 130 tot 300 euro, afhankelijk van het gebruikte materiaal en de stijl. Een automatische voerbak en drinkemmer heb je al voor zo'n 35 euro. Reken op ongeveer 1,5 euro per kip per maand voor het voer en strooisel.

Postadres

Koning Albert II-laan 15 bus 548
1210 Brussel
vlaanderen.be/dierenwelzijn